

Arbetsgruppen för flerspråkiga finländare och invandrade personer som samhällsaktörer, mötesrapport 4/2022

Direktdemokrati, deltagandedemokrati

Direktdemokrati och invandrade personer: Medborgarinitiativ och invånarinitiativ – Laura Nurminen, Nina Suorsa, JM

Nurminen och Suorsa redogjorde för medborgarinitiativ och invånarinitiativ. Initiativ klassificeras i Finland som verktyg för direktdemokrati, bland annat eftersom den mottagande aktören (riksdagen eller en kommunal myndighet) är skyldig att behandla initiativen, vilket innebär att det via dem är möjligt att skapa innehåll som ska behandlas på den representativa demokratis arenor. Representativ demokrati innebär att de röstberättigade medborgarna genom val utser representanter som fattar beslut på deras vägnar. Vid direktdemokrati deltar medborgarna personligen i beslutsfattandet utan mellanhänder eller representanter – och initiativen är således ett exempel på detta. I och med regionförvaltningsreformen kommer en motsvarande initiativrätt att införas i fråga om den nya förvaltningsnivån, dvs. välfärdsområdena.

Röstberättigade finska medborgare kan genom ett **medborgarinitiativ** föreslå att en ny lag stiftas, en lag ändras eller en gammal lag upphävs. De kan även stödja ett medborgarinitiativ. Ett initiativ kan avfattas på finska eller svenska. Merparten av de initiativ som hittills har lagts fram har varit på finska. Rätten att lägga fram ett medborgarinitiativ omnämns i grundlagen (53 §), och i lagen om medborgarinitiativ (12/2012) föreskrivs det närmare om dessa initiativ.

Enskilda kommuninvånare kan på egen hand eller tillsammans lägga fram ett **invånarinitiativ**. Därtill kan även sammanslutningar som har verksamhet i kommunen komma med initiativ i frågor som gäller kommunens verksamhet eller tjänster. Dessutom kan en tillräckligt stor andel av kommuninvånarna komma med ett initiativ till en rådgivande kommunal folkomröstning. Även invånarinitiativ kan avfattas på finska eller svenska. I kommunallagen (410/2015, 23 §) föreskrivs det om invånarinitiativ liksom om kommunal folkomröstning (24–25 §).

I rapporten *Demokraattiset innovaatiot Suomessa* granskas initiativ.¹ Enligt materialet, som grundar sig på en valundersökningsenkät, har så många som ungefär var tredje röstberättigad person undertecknat minst ett medborgarinitiativ. Av de respondenter vars modersmål var något annat än finska eller svenska hade en fjärdedel understött ett initiativ (dessa respondenter var dock endast 23 till antalet²). Medborgarinitiativ förefaller även aktivera grupper som annars är politiskt passiva, särskilt unga. För invånarinitiativens del finns det inte något motsvarande material. När det gäller invånarinitiativ förhöll sig alla tre respondenter som uppgett att de hade ett annat modersmål än finska eller svenska positiva till framläggandet av invånarinitiativ. Christensen med flera konstaterar att man i fråga om de deltagarinstrument som finns att tillgå i kommunerna måste beakta att det är möjligt att deltagande främst är aktuellt bland exempelvis högutbildade och andra grupper som mest sannolikt är intresserade av politik.

De flerspråkiga medlemmarna i arbetsgruppen ombads att svara på enkäten om framläggande av medborgar- och invånarinitiativ.

I redogörelsen konstaterades det också att även exempelvis demonstrationer och kampanjer i sociala medier är verktyg för direktdemokrati.

Kommentarer till redogörelsen

Företrädarna för Kommunförbundet betonade att förbundet producerar material om direktdemokrati i kommunerna. Det är svårt att delta om man inte vet vilka möjligheter att delta som finns. Utifrån en datainsamling som riktades till kommunledningen saknar ungefär en tredjedel av kommunerna fortfarande information på den egna webbplatsen om hur kommuninvånarna kan delta och påverka. Baserat på detta frågade arbetsgruppen justitieministeriets och Kommunförbundets företrädare om de båda aktörerna diskuterar med varandra. De båda aktörernas företrädare konstaterade att samarbetet skulle kunna intensifieras.

Det förväntas att personer med ett främmande språk som modersmål ska känna till olika möjligheter att påverka, men om informationen kommer från många olika håll och på ett förvirrande sätt är utspridd över många olika plattformar innebär detta en särskild utmaning. Även därför vore det av stor betydelse att olika aktörer samarbetar. Det är viktigt att budskapen inte är utspridda.

---

¹ Christensen, H. S., Jäske, M. k., Setälä, M. & Laitinen, E. (2016). *Demokraattiset innovaatiot Suomessa: Käyttö ja vaikutukset paikallisella ja valtakunnallisella tasolla*. Statsrådets kansli.

² Rapportörens kommentar: detta är inte ett representativt urval av väljare med ett främmande språk som modersmål.

De olika initiativformerna kan skapa förvirring, och ibland uppfattas adressit.com som en officiell plattform.

Det vore bra om det fanns information om invånarinitiativ och andra kanaler för deltagande och påverkan även på andra språk än finska och svenska.

Arbetsgruppen bad även företrädarna för justitieministeriet (JM) om en bedömning av varför vissa medborgarinitiativ snabbt får många underskrifter medan andra inte får det. JM marknadsför eller informerar inte om medborgarinitiativ, utan endast om initiativtjänsten och medborgarnas initiativrätt. Om ett initiativ får medial uppmärksamhet eller om initiativtagarna för en lyckad kampanj för initiativet verkar detta ofta öka antalet personer som besöker initiativets webbplats och undertecknar det. Stödförklaringar för medborgarinitiativ flyter sällan in i jämn takt, utan exempelvis medial uppmärksamhet syns i att stödet når en topp de dagar initiativen uppmärksammas.

Även personer som är bosatta utomlands kan stödja ett medborgarinitiativ, men för att kunna göra det måste man vara finsk medborgare. För att ta initiativ till eller stödja ett invånarinitiativ behöver man inte vara finsk medborgare, men man måste vara invånare i kommunen (eller en sammanslutning som har verksamhet i kommunen).

Direkt demokrati: andra verktyg för påverkan – Pekka Kettunen, Tammerfors universitet

Kettunen presenterade olika aspekter på direkt demokrati med utgångspunkt i Migrationsinstitutets projekt om invandrade personers politiska deltagande, *Maahanmuuttaneiden poliittinen osallisuus*. Med projektet som grund kommer det under våren att publiceras en bok som behandlar olika aspekter av såväl direkt demokrati som representativ demokrati.

Det görs vanligen en åtskillnad mellan direkt demokrati och representativ demokrati. Termen direkt hänvisar dessutom till det civila samhället i stället för till parlamentariska organ. Direkt politiskt deltagande "går förbi" det representativa systemet, men gränsdragningen är inte alltid tydlig – till exempel kan en diskussion med riksdagsledamöter klassificeras på olika sätt. En tolkning är att direkt demokrati används för att uttrycka missnöje med den politiska processen eller för att ifrågasätta det politiska beslutsfattandet. Uppdelningen på engelska i informell och formell demokrati illustrerar också skillnaden. Direkt demokrati undersöks ofta kvalitativt genom att man fokuserar på vissa enskilda fall, varför det knappt finns några statistikuppgifter om ämnet: i praktiken kan det till exempel vara fråga om byverksamhet, demonstrationer, folkomröstningar och

kampanjer. Enligt en klassificering³ kan invandrade personer delta genom att diskutera politik, söka information om politik, följa den politiska diskussionen, delta i ett politiskt partis eller fackförbunds verksamhet, delta i möten, delta i demonstrationer eller donera pengar till politiska ändamål.

Kettunen åskådliggjorde direktdemokrati med hjälp av tre exempel:

- 1) **Demonstrationer:** Ett exempel på detta är asylsökandes demonstration Right to live på Järnvägstorget i Helsingfors från februari till juni 2017. De asylsökande (dvs. personer som varken är medborgare eller kommuninvånare) krävde sina rättigheter tillsammans med personer som stödde dem. Demonstranterna krävde bland annat att de problem som förekom i samband med asylbeslutsprocessen skulle åtgärdas och att bastjänsterna skulle tryggas för asylsökande. Dessutom motsatte de sig tvångsåtersändande.
- 2) **Föreningsverksamhet:** föreningsverksamhet kan vara en kanal för politiskt deltagande och ett sätt att påverka det politiska beslutsfattandet. Organisationer representerar ofta en viss grupp, till exempel en språkgrupp. Organisationer är dock inte nödvändigtvis politiska aktörer, utan sammanslutningar av likasinnade personer som talar samma språk.
- 3) **Integrationsprocessen:** Frivillig aktivitet (utanför organisationer) är ett sätt att delta politiskt. I små kommuner finns det inte heller nödvändigtvis ett stort organisationsfält. Invandrade personers politiska deltagande innebär inte nödvändigtvis att de engagerar sig i frågor som rör invandring.

När det gäller det politiska beslutsfattandet och hörandet av medborgarna lyfte Kettunen fram Kestilä-Kekkonens och Korvelas⁴ perspektiv:

”Formerna för deliberativ demokrati kan kritiseras för att de har ringa verkningsfullhet – de är således endast rådgivande, och har ingen verklig beslutanderätt. Det bör dock noteras att de även vore problematiska om de skulle ha verklig beslutanderätt: då skulle makten vara delegerad till en aktör som inte är demokratiskt vald och som inte ansvarar för sina beslut inför någon.”

Kommentarer till redogörelsen

Direkt och indirekt demokrati bör ses som överlappande former för politiskt deltagande, vilka kompletterar varandra.

Inom utbildningen i socialt arbete i Indien presenteras demonstrationer och protester som ett viktigt verktyg för socialt arbete och som en hörnsten i deltagandedemokratin. Exempel på detta är den fredliga

³ Ortensi, L.E., Riniolo, V. Do Migrants Get Involved in Politics? Levels, Forms and Drivers of Migrant Political Participation in Italy. *Int. Migration & Integration* 21, 133–153 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12134-019-00703-x>

⁴ Kestilä-Kekkonen, Eloina & Korvela, Paul-Erik (2017) Vaali- ja puolueosallistumisesta demokratiainnovaatioihin: syventyykö vai heikentykö demokratia? i publikationen Elina Kestilä-Kekkonen, Paul-Erik Korvela, red, Poliittinen osallistuminen: vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä, Jyväskylän yliopisto SoPhi. s. 8–29.

motståndformen *satyagrah*, som Gandhi använde sig av, och även *gherao*, som används under Elokapiņas protester och där demonstranterna till exempel omringar en byggnad tills deras krav beaktas.

Diskussion

Arbetsgruppen förde en diskussion utifrån följande frågor:

Varför är direkt påverkan mellan valen viktigt?

Vilka verktyg för direktdemokrati utnyttjar invandrare och flerspråkiga personer?

Vilka hinder finns det för att utnyttja verktyg för direkt påverkan?

Den som hamnar utanför de demokratiska processerna är lätt att påverka utifrån. Ofta är det så att samma personer som har kunskaper om demokrati och val också känner till verktyg för direktdemokrati. Sedan finns det människor med mycket små kunskaper om det politiska systemet, som är beredda att ta emot till och med mycket direkta anvisningar om exempelvis om röstningsbeteende.

Jag har varit i kontakt med minst hundra personer och uppmanat dem att rösta i välfärdsområdesvalen. Jag har rent konkret märkt att det är lättare att kontakta personer som jag redan tidigare har varit i kontakt med. Det är naturligtvis viktigt att flerspråkiga kommuninvånare deltar i olika demokratiska processer, annars ingår de inte i kommuninvånarnas gemenskap och då kan vi inte tala om jämlikhet eller likställdhet.

Deltagande är viktigt av många olika orsaker: för den som deltar i direktdemokrati är det också enklare att delta i val, dvs. att rösta, och verktygen för påverkan utgör ett band till samhället.

Sociala medieplattformar, t.ex. Facebook och Instagram, är viktiga verktyg för deltagande. Det är på sitt sätt lättare att förstå kampanjer och initiativ som fokuserar på en specifik fråga än att få en mer övergripande bild av det politiska systemet.

En medborgarbudget har fungerat bra i vår kommun. Beloppen behöver inte vara stora, men informationen ska finnas tillgänglig på många språk.

Språkkunskaper kan vara ett hinder för deltagande. Som en lösning på detta föreslogs det att olika initiativ ska översättas. Det fanns dock en viss tveksamhet när det gäller att översätta stora textmassor till flera språk: ett mer välfungerande format skulle kunna vara korta och informativa videor på olika språk.

Information på olika språk om frågor som behandlas kan vara viktigt – exempelvis olika språkversioner av invånarinitiativ – men det är lika viktigt att det finns information på olika språk om betydelsen av att delta och om hur olika demokratiska processer fungerar.

En persons tidigare erfarenheter av det politiska systemet och av påverkan i ursprungslandet är naturligtvis av betydelse, men det mottagande samhället har en särskilt viktig roll. Den som inte har tidigare erfarenhet av att höra till samhället eller som känner sig som en utomstående i samhället deltar inte heller i de demokratiska processerna.

Deltagande i demokratiska processer kan förhindras genom att personer som talar ett främmande språk lämnas ensamma i politiken: partierna kan till exempel locka kandidater som talar ett främmande språk att samla röster för dem i ett val utan att dessa kandidater har tillräckligt med information om olika frågor och utan att ge dem stöd.

Vilka avser vi när vi talar om personer som talar ett främmande språk och vem förväntas delta i vad? Särskilda grupper tillfrågas ofta bara om frågor som berör dessa grupper, invandrade personer får frågor som rör invandring medan personer med funktionsnedsättning får frågor om funktionsnedsättning. Om minoriteter inte uppfattas som kommuninvånare på samma sätt som andra förverkligas inte deltagandet för deras del.

Det bör även noteras att politik som främjas med metoder för direktdemokrati inte alltid eftersträvar ökad inkludering och likabehandling.

Företrädarna för Kommunförbundet nämnde följande material: Rapporten *Osallistaako kunta, osallistuuko kuntalainen* och material från kommuninvånarenkäter, men i dessa behandlas inte invandrade och flerspråkiga personers perspektiv specifikt. I publikationen *Näkökulmia kaupunkien sosiaaliseen kestävyYTEEN* och i handboken *Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin* omnämns språkminoriteter.

Mötesarrangörerna betonade särskilt initiativ som ett verktyg för direktdemokrati. Arbetsgruppens syn på exempelvis demonstrationer behandlades i mycket liten utsträckning under diskussionen.

Deltagandedemokrati

Nina Suorsa redogjorde kort för deltagandedemokrati med hjälp av presentationen *Vaikuttaminen vaalien välillä*. Ämnet kommer att behandlas närmare under nästa möte.